

UNITÁŘSTVÍ

**svobodná víra
v otázkách a odpovědích**

petr samojský

**NSČU
praha 2004**

copyright©2004 petr samojský
vydání třetí
ilustrace na obálce jana hrevušová

motto:

Nejtěžší je cesta k tomu, co je nejbliž. Nejtěžší je složit píseň, jež je zcela prostá. Poutník chodí od cizích dveří ke dveřím, aby nakonec dorazil k vlastnímu prahu. Člověk bloudí po světě, aby našel, co je skryto v jeho srdci.

— Rabindranáth Thákur

Když se mne zeptáte, kolikrát mi už byla položena otázka, “co je to unitářství?”, dozajista se nedopočítám. Slýchám tu otázku od náhodných příchozích i od těch, které do našeho společenství zavedla potřeba nových přátelství, hledání zázemí, podpory v životě nebo touha po duchovní inspiraci. A další otázky vzápětí samozřejmě následují. Tato skutečnost, ostatně naprosto pochopitelná, mne přivedla na myšlenku shromáždit některé z těch nejčastějších otázek do přehledné brožurky a pokusit se na ně stručně odpovědět.

Tuto brožurku teď držíte v ruce. Nevím, budou-li pro Vás odpovědi srozumitelné v dostatečné míře, nebo zda zvolené otázky jsou těmi, které byste mi položili. A už vůbec nemám pochyb o tom, že mnoho dalších otázek člověku snadno může vytanout na mysli, zamyslí-li se nad těmi zde popsány. Z těchto důvodů je snad zřejmé, že tato brožurka chce být ze všeho nejvíce příspěvkem k dalšímu dialogu.

Přeji Vám příjemné čtení.

Petr Samojský

Co je to unitářství?

Historicky bylo unitářství náboženství založené na přesvědčení, že Bůh je jediný a nikoliv trojjediný, a že Ježíš se jako člověk narodil i jako člověk zemřel.

V současnosti je unitářství svobodomyšlná víra, povzbuzující člověka k sebereflexi i práci pro lepší svět, nabízející inspiraci ke stále pokračujícímu hledání a nacházení hodnoty a duchovní hloubky života.

Jaká je historie unitářství?

Jako unitáři nacházíme své kořeny už v dobách 16. století jako jeden z reformačních proudů. Tehdy unitáři, na rozdíl od jiných křesťanských směrů, trvali nejen na reformaci církevních praktik a učení, ale i na novém, objektivnějším přístupu k Bibli. V té si všimli, že např. tradičně přijímaná teorie o Bohu ve třech osobách není podložena ani Bibli ani tradicí původního křesťanství, a proto tuto nauku odmítli. Za své radikální názory byli tehdy pronásledováni, ale přesto v různých evropských zemích jejich centra zůstala.

V dobách pozdějších se unitáři nejen dále otevírali poznatkům vědy a výsledkům lidského bádání vůbec, ale mnozí z nich dokonce byli známými průkopníky ve vědních oborech, politice i společenském životě. Během 20. století se mnoho unitářských skupin ve světě stalo liberálními do té míry, že se přestaly identifikovat jako křesťanské, aby se více otevřely a své členy názorově nesvazovaly.

Čím se současné české unitářství liší od jiných náboženství?

V některých ohledech je unitářství podobné ostatním náboženstvím. Máme dávnou tradici, hrdiny a mučedníky, známé průkopnické osobnosti ve vědě i jiných oblastech a máme i organizační systém pro své aktivity. Nabízíme duchovní, teologické a filosofické myšlenky a spisy, snažíme se pomoci člověku vést lepší život v lásce, moudrosti, pokoře a naději.

Mnohé náboženské proudy ale byly založeny na základě zjevení, zázraku nebo nadpřirozené zkušenosti. Tyto události pak byly interpretovány určitým způsobem, prohlášeny jako pravdivé a před-

loženy lidem k věření. V unitářství ctíme zkušenosti a názory i dávných tradic, ale nepřijímáme je nekriticky. Pro nás není posvátné a pravdivé to, co nějaká autorita za pravdivé prohlásila, nýbrž to, co jako pravdivé poznáme. Z toho důvodu nemáme žádné “vyznání víry” ve smyslu kréda ani dogmata. Nemáme ani žádnou knihu, kterou bychom chápali jako jediné a jedinečné svaté písmo. Při našich shromážděních používáme inspiraci z literatury, poezie nebo i náboženských textů různých tradic a kultur, a z minulosti nebo ze současnosti. Vážíme si každého zdroje a každého člověka, který dokáže inspirovat, povzbudit, předat radost a moudrost. Unitářství je náboženství založené na osobní svobodě přesvědčení a my podněcujeme a inspirujeme naše členy, aby následovali svou osobitou duchovní cestu.

Respektování a rozvíjení plurality názorů, důraz na toleranci a snášenlivost jsou pravděpodobně jedním z nejzřetelnějších znaků, kterými se unitářství liší od tradičních náboženství.

Nemáte-li “vyznání víry”, jste ve své víře nějak ujednoceni?

Máte-li na mysli sdílení konkrétních teologických a filozofických názorů, nám jde spíš o jednotu v různosti. Podobně jako členové rodiny mohou mít odlišné názory na různé věci a přesto spolu žít v lásce, tak i my vytváříme společenství a nepřesvědčujeme jedni druhé o jedinečnosti své cesty.

Nás nesjednocuje následování kréda nebo identita odvozená od dávných událostí a nauk, nýbrž chápání náboženství ve smyslu stále pokračujícího hledání a nacházení hodnoty, významu a duchovní hloubky života. Spíš než specifická nauka, teorie či systém nás sjednocují principy víry. Principy českých unitářů zní takto:

1. Svoboda svědomí a přesvědčení.
2. Tolerance a porozumění druhým.
3. Používání kritického rozumu i v náboženství.
4. Harmonický rozvoj osobnosti.
5. Soucítění, rovnost a spravedlnost v mezilidských vztazích.

6. Respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka.
7. Pomoc druhým a sociální odpovědnost.
8. Úcta k životu a přírodě.
9. Demokratický způsob rozhodování.

Naše principy jistě poskytují dostatek možností, jak ve své víře můžeme být ujednoceni. V našem náboženství chceme vytvářet živé, tvůrčí společenství, které by šířilo duševní zdraví, duchovní rozvoj, radostný, tvůrčí život a soulad duší.

A víra v Boha, která je vlastní mnohým náboženstvím?

Mnoho unitářů sdílí přesvědčení, že existuje řád vesmíru přesahující lidský rozměr, jehož podstata může být různě nazývána jako Nejvyšší skutečnost, Bůh, a podobně. Jsou mezi námi lidé, kteří věří v osobního Boha a už podle křesťanské nebo jiné tradice, jsou mezi námi lidé oddaní jógové praxi, kteří o Bohu hovoří ve smyslu Upanišád, jsou mezi námi humanisté, agnostici i jiní lidé, kteří hovoří raději o člověku než o Bohu. Vzhledem k tomu, že ctíme svobodu víry a nemáme zavazující dogmata a krédo, nemůžeme na tuto otázku dát paušální odpověď.

Podobné odpovědi se mi asi dostane, když se budu ptát, zda věříte v reinkarnaci či posmrtný život, na význam modlitby či meditace, na otázku spásy atd.?

Více či méně ano. I když samozřejmě na každou z těch otázek můžeme uvést, jaký je názor většiny našich členů, přece musíme zdůraznit, že na zmíněné otázky nesdílíme jednotné odpovědi. Shodujeme se však ve víře, že každý člověk má integritu a schopnost rozvíjet a žít svou víru takovým způsobem, který je pro něj správný.

Vy se označujete jako “náboženská společnost”. Jak je to v souladu s vaší názorovou otevřeností?

Jde o to, co si představujete pod slovem “náboženství”. Pro někoho být náboženský znamená chodit do určité kostelní budovy, klanět se, meditovat nebo modlit se nějakým způsobem, nebo vyzná-

vat nějaký soubor názorů. Náboženství a duchovní cesta mohou mít ovšem mnoho jiných významů a praktických náplní. Jsem-li tvůrčí nebo cítím-li pocit souvztažnosti se světem, je možno to chápat jako náboženství. Když pomáhám druhým, když se ptám svého svědomí jak žiju, když přemýšlím kdo jsem jako živoucí bytost a obyvatel země a co z toho plyne, i to je náboženství. Ptám-li, jak žiju, i to je náboženství. Slovy N.F. Čapka: člověk, který říká, že v Boha nevěří, ale stává se denně lepším člověkem, je nábožnějším, nežli člověk, který se třikrát denně k Bohu modlí, ale lepším člověkem se nestává.

Nejde ani tak o to, v co kdo říká že věří nebo nevěří. Slova jsou pouze slova, jakkoliv ta jsou důležitá při dialogu. Jde hlavně o to, co člověk cítí a jak žije. My nechceme diktovat lidem jak se klanět a jaké rituální modlitby odříkávat. My chceme člověka inspirovat k práci na sobě a k práci pro lepší svět.

Místo tradičního systému náboženské organizace, založené na autoritativním direktivním řádu, hlásáte toleranci. Má vaše tolerance své meze?

Jistě. Naše tolerance a snášenlivost rozhodně nejsou bezbřehé. Výše již byly zmíněny naše principy víry, které meze naší tolerance poskytují. Stačí si uvědomit, jaký je opak těchto principů, aby bylo zřetelné, s čím se jako unitáři nejsme ochotni smířovat. Například dogmatismus, nacionalismus, rasismus, homofobie a černobílé nazírání na svět v našem společenství místo nemají.

Je pravda, že tolerance vyžaduje uznání relativity pravdy, lépe řečeno relativity pohledů na pravdu, a je možná až na určitém stupni duševního vývoje, kdy je člověk schopen žít s vědomím víceznačnosti reality. Také ne každý je ochoten být tolerantním člověkem se všemi následky. Lidé se schopností tolerance se často stávají individualisty, třeba i v důsledku konfliktů s netolerantním okolím. Unitářské společenství se snaží svobodomyšlným lidem poskytovat zázemí a podporu.

Jaký je váš postoj k jiným organizovaným náboženstvím, jako je např. hinduismus, křesťanství, buddhismus, judaismus?

Jsme přesvědčeni, že moudrost je ve většině, pokud ne v kaž-

dém ze světových náboženství. Každé z nich je velmi cenné jako určitá výpověď o našem světě, a tím, že jejich příslušníci v nich nacházejí vedení pro svou cestu životem. Na druhé straně ale si kriticky všimáme toho, jak jejich víra v některých případech vede k nesnášenlivosti, diskriminaci a sociální nespravedlnosti, někdy i na základě pověr nebo předsudků. Učíme se z nich, dobrým se inspirováme a nedobré odmítáme.

Kolik je na světě unitářů?

V Evropě je unitářů asi 115 000, na severoamerickém kontinentu 165 000, a mnoho menších skupin je i v Jižní Americe, Asii, Africe a Austrálii.

Jsou unitářské instituce na světě společně organizovány a mezinárodně zastřešeny?

Unitářská společenství v jednotlivých zemích jsou samostatné a nezávislé celky. Žádný mezinárodní zastřešující orgán unitáři nemají, nebo to by bylo proti principům svobodného vyznání a nezávislosti. Unitářská společenství spolu ovšem podle potřeby a možností spolupracují. Na úrovni institucí unitáři spolupracují v rámci Mezinárodní rady unitářů a univerzalistů (ICUU) a Mezinárodní asociace pro náboženskou svobodu (IARF). Na úrovni místních společenství je také možná spolupráce. Obce mají možnost najít si své partnerské obce v zahraničí a vytvořit si program spolupráce podle svých potřeb.

Je české unitářství osobitým duchovním proudem, nebo sem bylo importováno ze zahraničí?

Jako čeští unitáři své kořeny vidíme zejména v tradici evropské reformace, ale jako organizované hnutí náš počátek vztahujeme k Norbertu Fabiánu Čapkovi (1870-1942), který položil základy unitářskému společenství v tehdejší Československu ve dvacátých letech minulého století. Tehdy také byli čeští unitáři registrováni státem. České unitářství bylo od samotného počátku nezávislé na ostatních organizacích — jak ideově, tak i organizačně.

Kdo byl N.F. Čapek, a co pro vás dnes znamená?

Už při svém původním povolání jako baptistický kazatel byl Čapek neúnavným badatelem na půdě psychologie a duchovních nauk. Pro své názory, kritizující nesvobodu v dobách Rakouska-Uherska, musel odcestovat do USA. Do Československa se vrátil v roce 1921, a později zde založil Společnost svobodného bratrství, které položilo základy Náboženské společnosti českých unitářů (NSČU).

Čapek kladl důraz na soulad víry a žití, pozitivní myšlení, a na to, že víra nemá být v rozporu s rozumem. Většina jeho knih se týkala otázek jak žít spokojený a duchovně bohatý život. Čapkovo protifašistické smýšlení, se kterým se nijak neskryval ani v době okupace, se mu později stalo osudným. Po falešném obvinění, navzdory tomu, že soud jej sprostil viny, byl Čapek odvezen do koncentračního tábora v Dachau a stal se obětí nacistické zvěle.

Čapek, podobně jako další unitářští duchovní, je námi ctěn a pamatován. Jsme mu vděční za jeho myšlenky, v jeho době neobvykle pokrokové, které ani dnes neztratily svou platnost. Čapek sám zdůrazňoval, že unitářství se musí stále vyvíjet, stále učit z nových poznatků a zkušeností. Proto ve srovnání s dobou Čapka je české unitářství dnes jiné ve svých důzrazech a úhlech pohledu, tak jako bude nejspíš jiné v budoucnosti ve srovnání s dneškem.

Kde v České republice unitáři působí?

V České republice jsou unitářské obce v různých městech. Informace o našich obcích se dozvíte na internetových stránkách NSČU www.unitaria.cz.

Jaká je forma spolupráce mezi obcemi?

Obce spolu udržují kontakty a spolupracují na různých společných projektech podle potřeby. Jednou v roce se obce prostřednictvím svých delegátů setkávají na Sněmu, který je vrcholným orgánem NSČU. Z delegátů obcí jsou na Sněmu zvoleni členové Správního sboru NSČU, a tento správní sbor pak v průběhu roku rozhoduje o potřebných záležitostech.

Jaká je role duchovního v unitářské obci?

Podobně jako v jiných náboženstvích je unitářský duchovní rádcem, inspirátorem, organizátorem, sociálním pracovníkem a úředníkem v jedné osobě. Na duchovního se mohou lidé obrátit v době životních těžkostí či při řešení svízelných osobních otázek, mohou jej také požádat o poradenství před uzavřením manželství, vykonání obřadu slavnosti zasnoubení, uvítání dítěte, svatebního obřadu, výročí nebo obnovení manželské smlouby, smutečního nebo vzpomínkového obřadu a podobně.

Kdo se může stát unitářským duchovním, a kdo určuje, ve které obci bude duchovní pracovat?

Duchovním v unitářském sboru se může stát ten, kdo má mravní a duchovní způsobilost a osobní předpoklady k duchovnímu vedení, je bezúhonný a dosáhl stanoveného vzdělání, a je po určité době členem v některé ze stávajících obcí. Tradice českého unitářství vychází z kongregačního zřízení, kde jsou duchovní demokraticky voleni obcemi. Jejich roli jim žádná vnější autorita neurčuje; ta je věcí dohody mezi obcí a duchovním.

Mohou být duchovními také ženy?

Samozřejmě. Unitáři byli v Československu prvními, kteří v souladu se svým ideálem sociální spravedlnosti zvolili ženu jako svou duchovní.

Jak jste v otázkách sociální spravedlnosti aktivní?

Naše společenství poskytují vlastně jakési veřejné fórum k diskusi některých ožehavých otázek sociální spravedlnosti. Vítráme mezi sebou kohokoliv bez ohledu na barvu pleti, sociální postavení, sexuální orientaci nebo světový názor. Mnoho jednotlivců z našich řad je aktivních v oblasti ekologie, ochrany přírody atd.

Co jste jako unitáři dělali v dobách komunismu?

V těch nelehkých dobách jsme byli kontrolováni vládou tak, jako jiné církve a náboženské společnosti u nás. Vzhledem k našim principům, jako je svoboda přesvědčení a podobně, jsme však mohli

pořádat veřejné přednášky o mnohých tématech, která jinak tehdejší občan těžko jinde mohl slyšet, jako například o duchovních naukách buddhismu, hinduismu a dalších náboženstvích, lidé u nás mohli cvičit jógu a meditaci. Na rozdíl od doby dnešní jsme se tehdy nemohli svobodně vyjadřovat k politickým názorům ani poskytovat fórum pro jejich diskusi.

Nabízíte členům a veřejnosti kromě shromáždění ještě jiné programy?

V našich obcích lidé naleznou mnohé další programy podle možností a potřeb, jako přednášky, besedy, programy pro děti a jejich rodiče, cvičení jógy a meditace, společenské večírky, výlety, semináře, koncerty, atd. Všechny naše programy jsou přístupné veřejnosti a kdokoliv je vždy srdečně vítán.

Jak je možné stát se členem?

Můžete se stát členem v některé z našich obcí NSČU. Kontakt na ně najdete na níže uvedené adrese.

Kde mohu nalézt více informací o unitářství?

Pokud byste se rádi dozvěděli více o našich obcích, jejich programech atd., podrobnosti naleznete na internetových stránkách NSČU www.unitaria.cz. nebo na adrese našeho ústředí:

NSČU
Karlova 8
110 00 Praha 1
telefon: 222 221 049
email: unitaria@unitaria.cz

Můžete si také prostudovat další informační letáky a brožury, které vydává NSČU i naše obce. V nich je možno nalézt podrobné informace jak o našich programech a činnosti, tak i o unitářských náhledech na určité otázky duchovního i praktického života.

DOPORUČENÁ LITERATURA

ČESKÉ UNITÁŘSTVÍ:

25 Let Československého unitářství. Praha: Unitaria, 1948.

Čapek, Norbert Fabián. *Cestou k obrodě.* Praha: nákl. vl., 1921.

_____. *Myšlenky.* Praha: Unitaria, 1993.

_____. *Nová Brázda: Příspěvek k náboženské orientaci.* Praha: Unitaria, 1925.

Hašpl, Karel. *Pokrokové náboženství.* Praha: Blahoslav, 1952.

Šíma, Jaroslav, ed. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek československých unitářů k ideové orientaci.* Praha: Unitaria, 1937.

UNITÁŘSTVÍ VE SVĚTĚ:

Buehrens, John, ed. *The Unitarian Universalist Pocket Guide.* Boston: Skinner House, 1999.

Erdő, Janos. "The Foundation of the Transylvanian Unitarian Church," *Faith and Freedom* 23, 1970: 61-70.

Hewett, Phillip. *Unitarians in Canada.* Toronto: F&W, 1973.

Howe, Charles A. *For Faith and Freedom: A Short History of Unitarianism in Europe.* Boston, Skinner House, 1997.

Kopf, David. *The Brahmo Somaj and the Shaping of the Modern Indian Mind.* Princeton: Princeton University Press, 1979.

Kot, Stanislav. *Socinianism in Poland.* Boston: Starr King Press, 1957.

Lavan, Spencer. *Unitarians and India.* Chicago: Exploration Press, 1991.

Scholefield, Harry Barron. *Unitarianism: Some Past History and Present Meanings.* Boston: Beacon Press, 1950.

Wilbur, Earl Morse. *A History of Unitarianism: Socinianism and Its Ascendants; In Transylvania, England, and America,* 2 vol. Cambridge: Harvard University Press, 1945, 1952.